

TEKİNDAG, Şehabeddin

(XIV. Yüzyıl Mısır Tarihine Dair Bir Araştırma) (İstanbul 1961); *Anadolu Türk Tarihi ve Kültürü* (Trabzon 1967; Trabzon Teknik Üniversitesi'nde verilen konferansların teksir basımı); "Alaeddin Keykubad ve Halefleri Zamanında Selçuklu-Küçük Ermenistan Hudutları" (TD, I/1 [1949], s. 29-34); "Karamanlıların Gorigos Seferi (1367)" (TD, VI/9 [1954], s. 161-174); "Dürzî Tarihine Dair Notlar" (TD, VII/10 [1954], s. 143-156); "İbn Kemal'e Göre Fâtih'in İstanbul'u Muhasara ve Zabtı" (*İstanbul Enstitüsü Dergisi*, sy. 1 [1955], s. 1-27); "XVIII. ve XIX. Asırlarda Cebel Lübnan: Şihab-oğulları" (TD, IX/13 [1958], s. 31-44); "Son Osmanlı-Karamanlı Münasebetleri Hakkında Araştırmalar" (TD, XIII/17-18 [1963], s. 43-76); "XIII. Yüzyıl Anadolu Tarihine Aid Araştırmalar: Şemseddin Mehmed Bey Devrinde Karamanlılar" (a.g.e., XIV/19 [1964], s. 81-98); "Fatih'in Ölümü Meselesi" (TD, XVI/21 [1966], s. 95-108); "Büyük Türk Mutasavvıfı Yunus Emre Hakkında Araştırmalar" (TTK Belleten, XXX/117 [1966], s. 59-90); "II. Bayezid Devrinde Çukurova'da Nüfuz Mücadelesi: İlk Osmanlı-Memlûklü Savaşları (1485-1491)" (TTK Belleten, XXXI/123 [1967], s. 345-373); "Yeni Kaynak ve Vesikaların Işığında Yavuz Sultan Selim'in İran Seferi" (TD, XVII/22 [1967], s. 49-78); "Bayezid'in Ölümü Meselesi" (TD, sy. 24 [1970], s. 1-16); "Selim-nâmeler" (TED, I [1970], s. 197-230); "Osmanlı Tarih Yazıcılığı" (TTK Belleten, XXXV/140 [1971], s. 655-663); "İzzet Koyunoğlu Kütüphanesinde Bulunan Türkçe Yazmalar Üzerinde Çalışmalar" (TM, XVI [1971], s. 133-162).

BİBLİYOGRAFYA :

Mahmut Ak, "Üniversite Tarih Eğitiminde İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yeniçağ Tarihi Kürsüsü/Anabilim Dalı'nın Yeri", *Cumhuriyetin 80. Yılında Üniversitelerde Tarih Öğrenimi, Araştırmaları ve Yayınları Semineri, Bildiriler*, İstanbul 2004, s. 106-107, 109,112; Bekir Kütükoğlu, "Prof.Dr. M. C. Şehabeddin Tekindağ İçin", TD (Prof. Dr. M. C. Şehabeddin Tekindağ hatıra sayısı), sy. 34 (1984), s. 1-18.

FERİDUN EMECEN

TEKİNER, Efdaleddin (1868-1957)

Osmanlı tarih araştırmacısı
ve muallim.

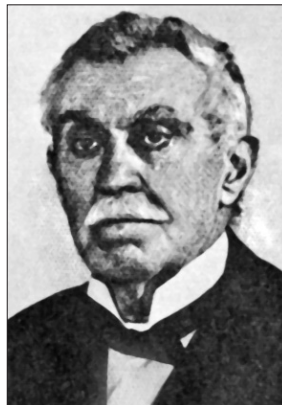
İstanbul Cerrahpaşa'da doğdu. Dedesi Zaptiye Nâzırı Hacı Hâfız Paşa, babası Sadâret Mektûbî Kalemî halifelerinden Hazîne-i Hâssa Dairesi umumi müfettişi İs-

mâil Cevad Bey'dir. Annesi şair ve münşilerden Maraşlı Kenan Bey'in kızı Emine Yegâne Hanım'dır. Süleymaniye'de başladığı tahsiline Beyazıt Kaptan İbrâhim Paşa Rüşdiyesi'nde ve Mekteb-i Mülkiyye'nin idâfî kısmında devam etti. 1893'te Mülkiye Mektebi'nden mezun oldu. Aynı yıl Dahiliye Nezâreti Mektûbî Kalemî halifeliğiyle devlet hizmetine girdi, ertesi yıl Divân-ı Hümâyun Âmedî Kalemî'ne geçti. Bu arada Mülkiye Mektebi'nin idâfî kısmında muallim yardımcısı olarak çalıştı. 1896'dan itibaren sırasıyla Aşiret Mekteb-i Hümâyunu'nda, Mekteb-i Sultânî'de, Mekteb-i Mülkiyye'nin idâfî kısmında, Mercan İdâdisi'nde, Dârülfünun'da, Mekteb-i Mülkiyye'de ve Mekteb-i Hukûk'ta muallimlik yaptı. Bu öğretim kurumlarında çeşitli dersler verdi. 1910'da Âmedî Kalemî halifeliğinden Dahiliye Nezâreti Muhâberât-ı Umûmiyye İdaresi üçüncü şube müdürlüğüne getirildi. Aynı zamanda Donanma Muâvenet-i Milliyye Cemiyeti komiserliğinde, Târîh-i Osmânî Encümeni ve Dârülfünun üyesi sıfatıyla Meclis-i Kebîr-i Maârif üyeliklerinde bulundu. Bir Osmanlı tarihi yazmak için oluşturulan heyete dahil edildi. Ayrıca Kadastro Mektebi ile Evkaf Mektebi ve İnâs Dârülfünunu gibi yerlerde muallimliğini sürdürdü. Eylül-Kasım 1912 arasında Bursa vali vekilliği yaptı, ertesi yılın ekiminde mebânî-i emîriyye ve hapishaneler umum müdürü oldu. Bu görevi esnasında İstanbul Tevkifhânesi ile Üsküdar ve Bursa hapishanelerini inşa ettirdi. 1916'da Ali Emîri Efendi başkanlığında teşkil edilen Tasnif-i Vesâik-i Târîhiyye Encümeni, ertesi yıl İstanbul Muhâfaza-i Âsâr-ı Atîka Encümeni üyeliklerine getirildi; 1918'de Dârülfünun'daki görevine döndü. 20 Mart 1922'de Türkiye Büyük Millet Meclisi hükümetince eski İstanbul hükümetinin muamelâtını tasfiye komisyonu üyeliğine, ertesi yıl Dahiliye Nezâreti bünyesindeki görevine tayin edildi. 1925'te

mübadeleye tâbi tutulmaması karşılığında bir Ermeni'den 4500 lira aldığı suçlamasıyla açığa alındıysa da bu ispatlanmayınca 1928 Haziranında görevine iade edildi ve 14 Ekim 1928 tarihinde emekliye ayrıldı. Daha sonra Dârüşşafaka tarih muallimliği yaptı; İstanbul Zahire Borsası, Türk Tarih Kurumu, Türkiye İlmî Eserleri Koruma Derneği gibi müesseselerde üyeliklerde bulundu. Bu görevde iken İstanbul'un eski eserlerini yıkımdan kurtarmak için büyük mücadele verdi. 13 Ağustos 1957'de öldü. Fransızca ve Arapça bilen Efdaleddin Tekiner'in gençliğinde birkaç tiyatro eseri kaleme aldığı ve şiirle de meşgul olduğu anlaşılmaktadır.

İyi bir devlet memuru, iyi bir muallim ve titiz bir tarih araştırmacısı olan Efdaleddin Tekiner yakınlarıncı yazmaktan çok anlatmayı tercih eden biri diye nitelenir. Tarih araştırmalarının sadece sefer ve savaşları değil kültür ve medeniyeti de konu edinmesi hususuna dikkat çekmiş, mimari, tabâbet ve sanat gibi alanların tarihinin yazılması gerektiğini vurgulamıştır. Bunun için başta arşiv belgeleri olmak üzere vakfiyelerin, mahkeme sicillerinin, mezar taşlarının, kitâbelerin, para ve mühür koleksiyonlarının bir an önce istifadeye açılmasını önermiştir. Harf inkılâbından sonra eski belge ve kaynakları okuyup anlayabilecek kişilerin azalmasından endişe duymuş, çeşitli türleri olan arşiv yazısının mutlaka yeni nesle öğretilmesine, hatta daha o yıllarda arşivist-paleograf yetiştiren bir okula ihtiyaç bulunduğuna temas etmiştir.

Eserleri. 1. Coğrafya-i Umrânî (İstanbul 1316). Beşerî coğrafyaya dair bir ders kitabıdır. Osmanlı maarif sisteminde yeni konulmuş bir ders olması hasebiyle müellifin eserin başında coğrafya ile ilgili verdiği bilgilerin özel bir önemi vardır. **2. Muhtasar İslâm Târîhi I** (İstanbul 1326). Tekiner'in daha kapsamlı biçimde tasarladığı eserinin bir parçası olup İslâmiyet'in zuhurundan Emevîler'in sonuna kadar gelen bir ders kitabıdır. **3. Küçük Osmanlı Târîhi** (İstanbul 1328). Rüşdiye ve idâfîlerde okutulmak üzere hazırladığı bu kitapta müellifin Osmanlı tarihini on dönem halinde ele aldığı ve her dönemin sonunda "fezleke" başlığı altında bazı sosyolojik değerlendirmeler yaptığı görülmektedir. **4. Târîh-i Osmânî Haritaları** (İstanbul 1329). Osmanlı Devleti'nin çeşitli dönemlerdeki sınırlarını gösteren haritalardan ibaret bir eserdir. **5. Abdurrahman Şeref Efendi, Tercüme-i Hâli, Hayât-ı Res-**

Efdaleddin
Tekiner

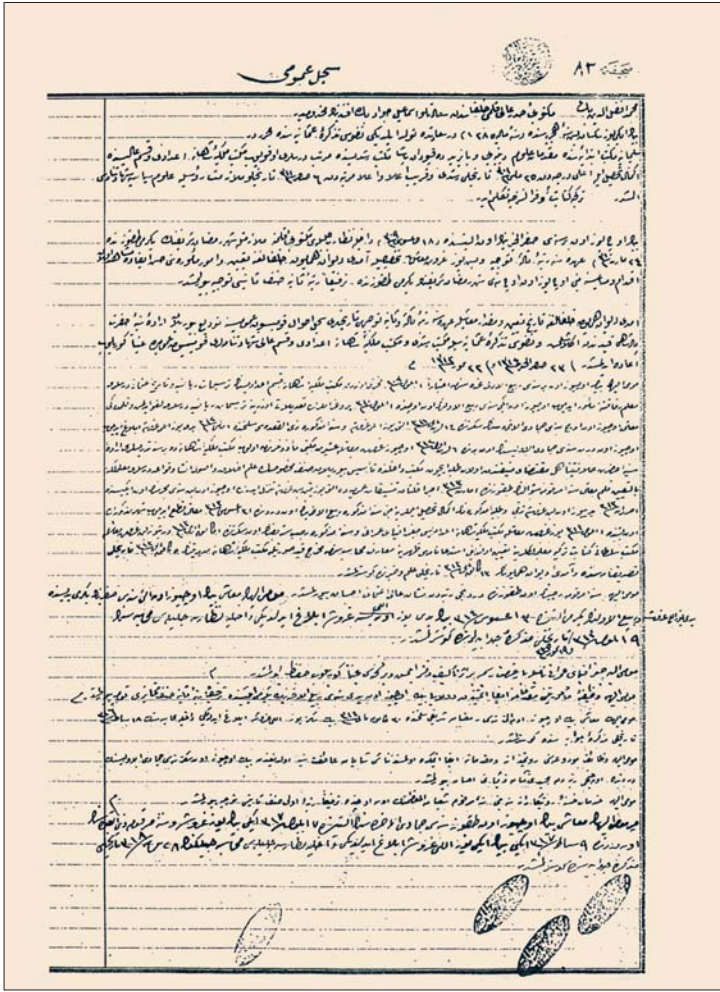
TEKİRDAĞ

Marmara bölgesinin
Trakya kesiminde şehir
ve bu şehrin merkez olduğu il.

Marmara denizinin kuzey sahilinde kıyı çizgisinin yön değiştirdiği (doğu-batı doğrultusunu terkederek kuzey-güney doğrultusunu aldığı) yerde, kıyıya yüksekte bakan bir plato kenarının üstünde bu kenarı genişçe yaran vadi (Ördekli dere) yamaçlarında kurulmuştur. Tarihi Antikçağ'lara inen şehrin bilinen ilk ismi Bisanthe'dir (Visanthe). Roma ve Bizans döneminde Rhaidestos, Resisthon, daha sonraları Resisto diye bilinirken Venedik idaresinde Rodosto, Osmanlı fethinin ardından Rodosçuk adıyla anılmaya başlanmıştır. Osmanlı resmî kayıtlarında mevcut ilk ismi Tekfurdağı'dır (BA, MAD, nr. 35, vr. 1^a). Evliya Çelebi, vakıtle Bizans tekfurularının bağlarının burada bulunması ve şehrin kuzeyini çevreleyen dağlardan dolayı şehre Tekfurdağı adının verildiğini bildirmektedir. Bu ad hem şehir hem bölge için kullanılmış olup Tekirdağ ismi de buna dayanır.

Tekirdağ ve çevresinde yapılan araştırmalarda antik yerleşmelere rastlanmış, şehir merkezinde ve civarında milattan önce IV. yüzyıla ait Trak mezar taşları ortaya çıkarılmıştır. Buna dayanılarak bölgenin en eski sakinlerinin Trak kabileleri olduğu belirtilmiştir. Bölgede Bistoni, Paiti, Kikon, Dersai, Edon ve Satrai adlı Trak kabilelerinin bulunduğu tesbit edilmiştir. Bazı antik harita ve atlaslarda burası için yapılan Bisaltia tanımlaması bölgenin güneyinde Marmara denizi kıyılarının kuzeybatı bölümünde (bugünkü Tekirdağ ve çevresi) oturan Biston Trakları dolayısıyladır. Tekirdağ'ın bilinen ilk ismi Bisanthe bölgede yaşayan Biston Trakları'na istinaden verilmiştir. Bisanthe ve çevresi milattan önce IV. yüzyılda bir süre Odrys Krallığı'nın hâkimiyetinde kalmıştır. Odrys Prensi Seuthes, Bisanthe'yi elindeki kıyı şehirlerinin en güzeli diye tanımlamaktadır. Herodot'a göre ise şehir Samos göçmenleri tarafından kurulmuştur. Antik dönemde Bisanthe'nin hemen batısında Panion adlı bir yerleşim yeri bulunmaktadır. Burası Bizanslılar zamanında Panion adıyla anılan bugünkü Barbaros'tur (Banados). Şehri Samoslu göçmenlerin kurduğu varsayılırsa Bisanthe'nin batı kısmındaki Panion'un Samos adasının karşısına düşen Panioni bölgesinden gelenler tarafından oluşturulduğu söylenebilir. Plinius da şehrin

Efdaleddin
Tekiner'in
biyografisi
(BA, Sicill-i Ahvâl
Defteri,
nr. 71, s. 83)

miyye ve Husûsiyyesi (İstanbul 1345). "İrşadkârım" diye nitelediği son Osmanlı vak'anüvisi Abdurrahman Şeref'in hayatı ve eserleriyle ilgili bir çalışmadır. Tekiner ilk üç eserini İbnü'l-Cevâd Efdaleddin imzasıyla kaleme almıştır.

Bunların dışında başta *Târih-i Osmânî Encümeni Mecmuası*'nda olmak üzere *Mülkiye Mecmuası*, *Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Belleteni* gibi dergilerde makaleleri çıkan Tekiner, III ve IV. Türk Tarih Kurumu kongrelerinde tebliğler sunmuş, *İslâm-Türk Ansiklopedisi*'nde çoğu Osmanlı teşkilât ve kültürüyle ilgili on dört madde yazmıştır. *Târih-i Osmânî Encümeni Mecmuası*'nda on iki sayı devam eden "Alemdar Mustafa Paşa" başlıklı yazısı ile 4 Cemâziyelevvel 699 (27 Ocak 1300) olarak belirlediği Osmanlı Devleti'yle ilgili "İstiklâl-i Osmânî Tarih ve Günü Hakkında Tedkikat" adlı makalesi (*TOEM*, V/25, s. 36-48) dikkat çekicidir. Müslümanların İspanya'dan çıkarılması esnasında Endülüs ülemâsının Osmanlı padişahından yardım talebi için gönderdiği Arapça kasideyi "Bir Vesika-i Müellim" adıyla Türkçe'ye çevirmiş ve oldukça duy-

gusal bir de yorum yapmıştır (*TOEM*, I/4 [1326], s. 201-210). *Mülkiye Mecmuası*'ndaki seri yazısında ise "Osmanlı İhtilâller-i" başlığı altında isyan ve ayaklanmaları ele almış, aynı mecmuada "Târih" başlığıyla kaleme aldığı yazılarda tarih, özellikle Osmanlı tarihçiliği ve tarih yazımı üzerinde durmuştur. Son yıllarında *Silâhdar Târihi*'nin basılmamış kısımlarını yayıma hazırlamakla meşgul olmuş, ancak bunu tamamlayamamıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

BA, *Sicill-i Ahvâl Defteri*, nr. 71, s. 83-84; nr. 180, s. 149; Semavi Eyice, *Üstad Efdaleddin Tekiner*, İstanbul 1958; a.mlf., "Tekiner, Mehmed Efdaleddin", *TA*, XXXI, 41; a.mlf., "Tekiner, Efdaleddin", *DBİst.A*, VII, 235-236; Ali Çankaya, *Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler*, Ankara 1968-69, III, 517-520; Fahri Çoker, *Türk Tarih Kurumu: Kuruluş Amacı ve Çalışmaları*, Ankara 1983, s. 500-505; Tayyib Gökbilgin, "Kaybetmiş Değerler: Efdaleddin Tekiner", *TTOK Belleteni*, sy. 188 (1957), s. 3 vd.; Haluk Şehsuvaroğlu, "Merhum Efdaleddin Tekiner", a.e., sy. 189 (1957), s. 5; Eyüp Baş, "Târih-i Osmânî Encümeni Kurucularından Efdaleddin (Tekiner) Bey'in Hayatı, Eserleri ve Tarihçiliği Üzerine", *AÜİFD*, XLVI/2 (2005), s. 167-204.

